

Concepte Matematice si Filozofice in Poezia lui Nichita Stanescu

Se spune ca poetii sunt tentati sa ne arate ca ei vad ce nu vad altii. Nichita Stanescu, marele magician al cuvintelor si necuvintelor, un generos incurabil, nu putea sa nu fie tentat sa ne arate lucruri vazute numai de el.

Pornind de la faptul ca matematica este o sursa binecunoscuta de generare si expunere a cunostintelor, am fost tentat sa aflu cata matematica a cunoscut si a folosit Nichita in creatia sa artistica. Mai precis, cat si cum a folosit poetul in poezia sa conceptele matematice si filozofice ale vremii.

Fiind intebat de George Arion intr-un interviu cum se apara de acuzatia ca face filozofie in poezia sa, Nichita a raspuns aproape revoltat: "E un fals impotriva caruia protestez cu toata hotararea. Poezia este o taina si o lucrare de sine statatoare. Matematicienii si filozofii au tainele lor. E ridicol sa transformi un sistem in altul. Din necesitatea versului si nu din concept apar in poezia mea simboluri filozofice. Poetul nu urmareste sa afle adevarul, ci sentimentul de adevar. Cand vreau sa citesc adevaruri, ii citesc pe Marx, Hegel sau Lao Tzi. Cand vreau sa citesc politica - iau documente politice. Cand citesc poezie vreau sa citesc poezie, nu precepte. Amestecul prea mare de ganduri duce la improprietatea gandirii."

Nichita a avut cu siguranta unele preocupari matematice. Acest lucru este cu prisosinta dovedit in volumul intitulat "Laus Ptolemaei" publicat in anul 1968. Ptolemeu a fost un renumit astronom, matematician si geograf grec, care si-a elaborat lucrarile la Alexandria prin secolul al doilea al erei noastre. Cea mai importanta lucrare a sa este Matimatiki syntaxis, binecunoscuta prin titlul sau arab Almagest. Ea contine principalele cunostinte de astronomie si geometrie ale vremii, impreuna cu o conceptie originala a sistemului geocentric. Ptolemeu a lasat lumii si alte lucrari importante, precum si cateva descoperiri si inventii in domeniul mecanicii, opticii si geografiei.

La Ptolemeu poetul a putut gasi o conceptie geometrica interesanta asupra marelui Cosmos, dar si definirea unor relatii frumoase dintre ratiune si bun simt. El isi va aminti mai tarziu de toate acestea, declarand ca ratiunea este cea care "pregateste urmatorul bun simt". in volumul amintit, poetul manifesta o inclinare spre adevarurile izvorate din experienta, manifestand un oarecare dispret pentru cunoasterea teoretica bazata pe rationament. Asa cum observa si stefan Augustin Doinas, el "cultiva aici logica dinamica a contradictiei pentru a evada din capcana identitatii", nefiind interesat de adevaruri ontologice directe, ci doar de ceea ce poate deveni omul in trecerea sa prin universul vietii. in acelasi timp foloseste in exces oximoronul (vezi celebrul vers "Foaie verde de albastru..."), ceea ce-l conduce, remarca stefan Augustin Doinas, la o maniera admirabila de deconstructie a realului.

Recunoasterea operei lui Ptolemeu este pentru poet un act de credinta. Lumea creata de savant

este ideala si exercita asupra poetului o atractie magica. De aceea el apeleaza chiar la un celebru vers eminescian pentru a sugera si intari aceasta recunoastere: "...Nu pot sa cred ca a murit, / mirosul lui de om viu / staruie in aerul meu. / Gesturile lui imi flutura inca / aerul / si glasul i-l aud in timpane / ca si cum adevarul ar putea / sa aiba trup omenesc; / ... / Niciodata n-am sa invat ca el a murit." (Despre moartea lui Ptolemeu).

Ce pregatire matematica avea Nichita? Chiar el declara lui Boris Buzila intr-un interviu ca a debutat "...in revista de fizica si matematica cu rezolvare de probleme si semnandu-le Stanescu Hristea, elev". Insa nu uita sa precizeze ca: "M-au interesat Dialogurile lui Platon, dar trebuie sa marturisesc ca asez mai presus de ele postulatele lui Euclid pe care le-am parcurs tot atunci, adica in anii formarii mele intelectuale..."

Se pare ca, intr-adevar, cartea lui Euclid l-a marcat cel mai puternic pe Nichita, inca de la varsta cand nu stia ca va scrie poezie. Savantul a lasat lumii o opera monumentala prin cartea sa, carte de capatai a multor minti luminate de-a lungul a peste doua milenii. Intr-un interviu acordat lui Nicolae Prelipceanu si aparut in Tribuna la 31 martie 1983, adica exact in ziua in care poetul implinea varsta de 50 de ani, Nichita declara: "Una din cartile care m-au marcat a fost Postulatele lui Euclid, pe care eu le-am citit intr-o editie foarte veche, texte traduse din greaca, daca bine-mi aduc aminte, pe care eu le luasem drept texte de geometrie, habar n-aveam ca ele aveau sa exercite o influenta poetica fantastica asupra mea, ulterior."

Ce a gasit frumos in geometrie Nichita? Heron din Alexandria spunea: "Geometria si-a format obiectul prin abstractie din cauza ca, dintre corpurile fizice care sunt tridimensionale si au materie, geometria a separat materia din ele si a creat corpurile geometrice, adica volumul si prin abstractie a ajuns la punct". Platon, in "Republica", spunea sustinea si el ca: "Geometrii folosesc figuri vizibile si judeca pe ele, dar ei nu se gandesc la aceste figuri, ci la altele, cu care seamana, dar care nu pot fi vazute decat in minte."

Cele doua laturi contradictorii ale materiei, continuitatea si discontinuitatea, au sugerat unele imagini matematice abstracte precum: numarul intreg, expresie a unei multimi discrete de obiecte distincte si indivizibile si intinderea geometrica, adica linie, suprafata, volum, imagine a continutului neimpartit in parti, dar avand calitatea ca se poate divide la nesfarsit. Lobacevski sustinea ca geometria nu este apriorica si indepartata de experienta, asa cum pretindea Kant cu cateva decenii mai inainte, ci ca notiunile ei fundamentale au fost obtinute prin simturi, adica sunt expresia experientelor ancestrale ale omului, iar aceasta impune ca relatia dintre geometrie si realitate sa fie precizata si prin experiente. Aceste prevederi au fost speculate mai tarziu cu succes de Einstein in teoria relativitatii.

Cu privire la definitia punctului, notiune geometrica fundamentala, se stie ca exista numeroase controverse, care dateaza inca din antichitate. Pornind de la faptul ca punctul nu are dimensiuni, se naste o intrebare complexa care se refera la inexistenta unui echivalent al punctului prin abstractizarea sa in spatiul fizic. Nichita nu gaseste o solutie anume, dar obsesia punctului o manifesta cu prisosinta in poezia sa: "...in univers urla un punct / de durerea unui cerc / care-l inconjoara" (Spirit de haiku). Punctul se afla pretutindeni, trebuie doar sa stii sa-l vezi: "El este /

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

inlauntrul / desavarsit, / interiorul punctului, mai / inghesuit / in sine decat / insusi punctul...", "...desi e fara margini, e profund limitat..." (Elegia intai - 11 Elegii), si, mai ales, trebuie sa-l cauti si sa-l intelegi: "Ca sa te indoiesti de linia dreapta / trebuie sa stii mai intai din cate puncte / e facuta..." (Despre viata lui Ptolemeu - Laus Ptolemaei).

Unor figuri geometrice Nichita le acorda o importanta speciala, dedicandu-le cate un poem intreg in volumul "Operele imperfecte". Poetul ne predă, in inconfundabilul sau stil, adevarate lectii despre cub, cerc si alte figuri geometrice. Iata cateva "definitii" stanesciene de mare subtilitate: "...Ce cub perfect ar fi fost acesta / de n-ar fi avut un colt sfaramat!" (Lectia despre cub), sau in "Lectia despre cerc", poem care pare a fi inchinat memoriei lui Arhimede: "Se deseneaza pe nisip un cerc / ... / Dupa aceea se izbeste cu fruntea nisipul / si i se cere iertare cercului. / Atat."

in fata perfectiunii unor figuri geometrice poetul se lasa pur si simplu copleșit, motiv pentru care ajunge sa creada ca acestea ar fi trebuit sa fie modele pentru insasi viata: "Totul ar fi trebuit sa fie sfere, / dar n-a fost, n-a fost asa. / Totul ar fi trebuit sa fie linii, / dar n-a fost, n-a fost asa. / Ar fi trebuit sa fii un cerc subtire, / dar n-ai fost, n-ai fost asa. / Ar fi trebuit sa fii un romb subtire, / dar n-am fost, n-am fost asa..." (Cantec - Dreptul la timp). Triunghiul, patratul si alte figuri geometrice mai simple inseamna tot atatea forme si grade ale libertatii de a gandi. Conceptia ptolemeica reabilitata estetic, viziunea sferica a lumii si a intregului, dimpreuna cu stabilitatea dinamica in epicentrul careia se situeaza omul, explica geocentrismul universului sau poetic. Infinitul e ontologic si din unghiul sau static indeamna viteza: "...fugeam / de fuga luminii...", pamantul este declarat plat, intins pe un plan ca o scandura, peste tot sunt doar cifre si zei: "in lipsa ta, s-au nascut cifrele si zeii" (Unul universal), iar geometria ii asigura linistea sufleteasca: "...Geometria e linistea / intamplarii..." (Autobiografie la Belgrad).

"Nichita Stanescu a avut o vocatie matematica abandonata si inhibata, a profitat de experienta marelui geometru al poeziei care a fost Ion Barbu", spunea prietenul sau Victor Ivanovici. Criticul serban Cioculescu, care nu prea l-a sustinut pe poet in cronicile sale, spune insa ca acesta nu l-a copiat pe Ion Barbu in ermetism, ci si-a ales un drum propriu, adoptand alte modalitati de expresie ermetica, prin practicarea ilogismelor de tot felul. Iata un exemplu: "Alergam atat de repede incat / mi-a ramas un ochi in urma / care singur m-a vazut / cum ma subtiām - dunga mai intai, linie apoi... / Nobil vid strabatand nimicul, / rapida parte / neexistenta / traversand moartea" (Finish - Epica Magna, 1978), in care eul se identifica cu vidul (partea neexistanda) iar spatiul cu nimicul. Este oare sau a fost dorinta autorului, se intreaba criticul, de a ilustra spatial ideea de moarte, prin mijlocirea ideii de alergare, pana la identificarea cu linia orizontului? Ce cauta atunci vidul si nimicul pe acest traseu?

Cu o tehnica desavarsita, poetul apeleaza deseori la inversarea lumilor cunoscute: materia vie cu cea moarta: "Din punctul de vedere al copacilor.../ Din punctul de vedere al pietrelor.../ Din punctul de vedere al aerului..." (Lauda omului), prezentul cu trecutul sau viitorul: "...Exista numai ceea ce va fi / numai intamplarile neintamplate,.../...Tristetia mea aude nenascutii caini / pe nenascutii oameni cum ii latra..." (Cantec - Dreptul la timp), timpul astronomic cu cel biologic: "...Mai lasa-ma un minut / Mai lasa-ma o secunda / Mai lasa-ma o frunza, un fir de nisip / Mai lasa-ma o briza, o

unda // Mai lasa-ma un anotimp, un an, un timp." (Viata mea se ilumineaza), partea cu intregul sau finitul cu infinitul: "...Stau si ascult / ceea ce e singuratic in mult..." (Invocare), sau "Cu bratul drept am dat la o parte noaptea / Aratandu-i infinita noapte..." (in drum spre Cartagina), sau inca: "Totul e inversul totului..." (Elegia intai - 11 Elegii).

Chiar de la inceputul carierei sale poetul a manifestat un deosebit curaj, sfidand logica traditionala si limbajul natural. Primele sale volume de versuri au fost primite cu mare entuziasm atat de public, cat si de o buna parte a criticii. Nicolae Manolescu remarca in revista Contemporanul nr.20 din 1970: "...Poezia inchipuie o lume reala, fara gravitatie, imateriala, diafana, in care obiectele luneca dintr-o forma in alta, dintr-un contur in altul ca niste misterioase fluide; si totodata o lume a starilor de suflet substantiala, densa, in care sentimentele se ating, se lovesc si se ranesc". Curajul manifestat de poet merge pana acolo incat ajunge sa contrazica principiile aristotelice de baza ale logicii clasice: al identitatii, al necontradictiei si al tertului exclus. Batalia la care s-a angajat se bazeaza pe redefinirea conceptelor si indepartarea sau sustragerea realului din ele, pentru a sugera sensuri mai largi, sprijinit fiind de metafizica acestora.

Solomon Marcus face o analiza pertinenta a ceea ce inseamna concept in poezia lui Nichita. Cunoscutul matematician si lingvist porneste in analiza sa de la ideea ca logica poeziei, spre deosebire de cea a stiintei, are o tendinta anticonceptionala, pe care o impartaseste insusi Nichita in volumul sau "Respirari" din 1982, unde afirma: "deci, fenomenul numit poezie, neputand fi receptat in functie de un sistem de referinta, este un fenomen subiectiv, neputandu-se deci generaliza, un fenomen desi de constiinta totusi nenotional; el poate da sentimentul ideilor si al zonelor abstracte (neizbutind sa fie el insusi niciodata idee sau spatiu concret), poate da sentimentul obiectului si al materiei (nefiind niciodata prin sine nici obiect si nici materie)".

Poemele lui Nichita pun in miscare o serie de concepte geometrice si logice precum punctul, linia, patratul, cercul, cubul, sfera, numarul, aleph. Solomon Marcus observa: "Conceptele sunt supuse unei desfigurari sadice uneori, unei incetosari alteori, dar nu lipsesc nici situatiile in care poetul retine o singura nota esentiala, pentru a o transforma intr-o superba metafora". in aceeasi idee, stefania Mincu explica batalia poetului in "intre poesis si poein" astfel: "Nu cu prozaicul se lupta metaforicul stanescian ci cu metafizica conceptului, a modelului, a numarului, a Sistemului".

Nichita contesta pana si un concept vechi de cand lumea, acela de numar. Numerele cardinale si ordinale, introduse de Georg Cantor cu peste un secol in urma, au luat nastere printr-un proces de abstractie, ignorandu-se atat natura obiectelor cat si ordinea lor. Valoarea reala a acestor definitii consta in simplitatea si generalitatea lor.

"Itinerarului propus de Cantor, sesizeaza Solomon Marcus, de la multimi particulare la numar cardinal asociat, deci de la individual la general, de la concret la abstract, Nichita Stanescu ii propune, in replica, itinerarul invers, care reintegreaza numerele in concretetea din care ele s-au desprins. in acest fel toate operatiile elementare cu numere sunt abrogate". Iata un exemplu intalnit in poemul "Alta matematica" din volumul "Maretia frigului": "Noi stim ca unu ori unu fac unu, / dar un inorog ori o para / nu stim cat face. / stim ca cinci fara patru fac unu / dar un nor fara o corabie /

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

nu stim cat face. / stim, noi stim ca opt / impartit la opt fac unu, / dar un munte impartit la o capra / nu stim cat face. / stim ca unu plus unu fac doi / dar eu si cu tine, / nu stim, vai, nu stim cat facem.". si Engels, preluand de la Hegel, spunea ceva asemanator, despre lucrurile abstracte: "Poti manca mere, pere, dar niciodata fructe".

Nimeni nu stie azi cum s-a ajuns la notiunea de numar. Ea reprezinta una dintre cele mai controversate abstractizari inventata pana acum de mintea omeneasca. Acest concept este supus si in prezent unor vii polemici. De exemplu, e totuna $3+4$ si 7 ? Nici un matematician filozof contemporan n-ar putea raspunde in mod absolut la o astfel de intrebare. Notiunea, aparent simpla, a condus in timp la concepte mult mai complexe, precum acelea de numar real, rational sau irational, imaginar sau complex, algebric si transcendent. in legatura cu importanta acestor dificultati, poetul si matematicianul Ion Barbu constata, la un moment dat, cu multa candoare: "Criza civilizatiei stiintifice grecesti a fost imposibilitatea de a concepe numarul irational".

Nichita se simte uneori depasit de ideea de numar, unitatea ridicandu-i mari semne de intrebare: "...Ah sunt un vitreg / si pe deasupra fara de doi / Un strain fata de unu / Un strain de unu / Un strain al unului ..." (Ars poetica), sau cifrele in sine exercitand pur si simplu asupra sa o atractie magica: "Noi doi / voi patru si ei opt / Ah! Cat de verde pare iarba!" (Haiku). Descurajat, ajunge sa declare: "Unul nu este / si nici nu exista." (Numaratoarea - in dulcele stil clasic). Traseul de recuperare a individualului din general, a partii din intreg, revine obsesiv in multe din textele sale, de exemplu, in "Matematica poetica", "impartirea la doi" s.a. Prin aceasta abordare se afirma ca poetul a devenit un adevarat suporter al "Scrisorilor despre logica" ale lui Constantin Noica, publicate in vremea sa in Viata Romaneasca. Iata un alt exemplu concludent: "...De numarul unu sunt bolnav, / ca nu se mai poate imparte / la doua tate, la doua sprancene, / la doua urechi, la doua calcaie, / la doua picioare in alergare / neputand sa ramaie,..." (Elegia a zecea - 11 Elegii).

Evident, nici logica si nici intuitia nu pot contrazice in vreun fel adevarurile. Altfel spus, ceea ce este adevarat din punct de vedere poetic nu are neaparat si consistenta filozofica. Iata inca doua ilogisme legate de conceptul de numar: "Numele cifrei sapte reprezentand sapte copaci / este mai mare decat / numele cifrei sapte reprezentand sapte furnici" , sau "Nici numere in sine nu se pot gandi / fara trupurile care le poarta".

Se intampla ca poetul sa contrazica cu buna stiinta primul principiu al logicii clasice, anume cel al identitatii, folosind imagini poetice in care obiectele se sustrag incadrarii lor in concepte: "si nici nu rasare acelasi soare / ci tot altul dupa noroc / mai mic sau mai mare " (Laus Ptolemaei), sau "Nu se poate copacul sa fie copac" (Certarea lui Euclid), sau inca "Atom nu se aseamana cu atom", "Animal cu animal nu se aseamana / Frunza cu frunza nu e geamana". Chiar si propria identitate este pusa la indoiala: "Nu cum sunt eu sunt eu / ci cum esti tu sunt eu..." (Oratie de nunta - Epica Magna). De fapt, adevaratul crez al autorului din acest punct de vedere este dezvoltat pe larg in poemul "Enghidu" din volumul "Dreptul la timp".

Ca tactica poetica, deseori se recurge la refuzul relatiilor de echivalenta care incadreaza obiectele

individuale in clase mai largi de obiecte. Atent cu ceea ce practic se intampla cu fiecare dintre ele, obiectele stanesciene sufera o metamorfoza continua care conduce uneori la transformarea unei entitati chiar in opusul ei: "Iubit la inceput si neiubit apoi" (Aleph la puterea aleph).

Principiul necontradictiei este si el permanent subminat: "Sunt langa tine, dar cheama-ma" (Laus Ptolemaei), "apoi iubit si neiubit" (Aleph la puterea aleph). Poetul aplica deseori negatia sensului direct, chiar si in atitudinile si manifestarile concrete pe care le invoca, precum: "Exista-ma si ne exista-ma / vorba muta! / Canta-ma si tace-ma!" (Pasarea Pheonix a Serbiei). Dupa cum sustine Solomon Marcus, in astfel de sintagme "este vorba nu atat de incalcarea principiului logic al necontradictiei, cat de respectarea unui analog pragmatic al acestuia. Limbajul poetic e obligat sa compenseze insurectia sa impotriva definitiilor printr-o dependentă mai mare de context; nu numai de contextul sintactic, ci si (de fapt, mai cu seama) de contextul semantic si pragmatic".

Complementaritatea, care participa la reintregirea lucrurilor, este regasita in puterea umana care imbratiseaza si desavarseste totul. Chiar si nimicul trebuie explicat in contextul ideii de numar: "Nimicul este numarul acel / Fara de numar si plangand." ("Luna de la ora trei de ziua", poem scris impreuna cu Aurel Rau).

Daca unele concepte geometrice si din teoria numerelor reprezinta adevarate izvoare de nesecata inspiratie, in schimb matematica discreta nu este deloc pe placul poetului. Sinteza datelor statistice, de exemplu, si interpretarea datelor referitoare la fenomenele de masa ii provoaca dispret: "Una din marile mele dureri de intelectual a fost aceea ca nu am tolerat niciodata gandirea statistica asupra umanitatii... Literalmente este ingrozitoare gandirea statistica. Nu poti sa spui omori 50 ca sa salvezi 100. Pe fiecare trebuie sa-l iei individual. Daca unul dintre ei era Shakespeare sau Mozart?", (interviu luat de Mihai Sin si aparut in numarul 4 al revistei Vatra din aprilie 1973).

Exista, desigur, mult mai multe frumuseti ale matematicii pe care Nichita nu a avut sansa sa le fi cunoscut, altfel cu siguranta le-ar fi surprins in poemele sale. S-a oprit la punct, linie si cerc, dar lipseste minunata elipsa, cea care are unele proprietati miraculoase, printre care aceea ca orice raza dintr-unul din focarele ei se reflecta in celalalt focar. Lipseste numarul de aur sau proportia divina, cu mari implicatii in estetica, lipsesc concepte minunate precum curbura spatiului, infinitii mici, geometriile neeuclidiene sau riemanniene si multe altele.

Infinitul a fost si ramane una din cele mai spinoase probleme ale ratiunii umane. Marele matematician Gauss spune despre el aproape poetic: "infinitul este numai un fel de a vorbi". Acesta insa nu reprezinta nici un pericol atata timp cat omul finit nu va face greseala sa priveasca infinitul ca pe ceva limitat. Infinitul are si o proprietate interesanta, descoperita chiar de Galilei, anume aceea ca o multime este infinita daca "o parte a ei este egala cu intregul". in abordarea problemei infinitului (si nu numai) Nichita Stănescu nu este un adept al logicii, ci recurge la intuitie, despre care Poincaré spunea: "...se pare ca te nasti geometru, adica intuitiv, sau analist, adica logician". Din acest punct de vedere poetul ramane un geometru, adica un intuitionist convins pana la capatul vietii. Despre intuitionisti se spune ca se bazeaza deseori pe inconstient, unde ideile vin

din senin, sau pe inspiratie, dar numai in urma unui efort constient.

Spre deosebire de Lucian Blaga, care vede in poet un "potentator" al misterului, la Nichita poetul nu se mai multumeste doar sa admire si sa amplifice misterul, ci devine un creator de mister: "Foc caramida peste zid de casa / Cuvantul care-l zic e pus pe masa / si de mancare este" (Defaimarea raului - Epica Magna). Nichita este un sensibil al lucrurilor pe care le descopera si le simte. Din acest motiv temele si motivele fundamentale preferate sunt groaza de lume si nostalgia dupa lumi indepartate (Ghilgames, Euclid, Ptolemeu s.a.).

Conceptul de timp ocupa un loc central in poezia lui Nichita. Poetul este obsedat permanent de metamorfoza lucrurilor, motiv pentru care timpul stanescian apare ca fiind indisolubil legat de memorie, ca un timp al amintirilor: "Memoria nu se repeta, ci adauga,... Memoria poarta si numele de Timp" spune el in volumul "Respirari". Poetul este perfect constient ca timpul amintirii, al traiirii, submineaza totusi timpul cronologic. Timpul subiectiv este mai scurt cand traim evenimente mai bogate si asta o observa excelent Nichita in "Laus Ptolemaei": "Ptolemeu mi-a zis: / - Doua sunt felurile firii de a fi: / starea belsugului de timp la indemana / adica starea contemplarii / si starea lipsei de timp, adica / starea crizei / .../ - Contemplatia, adica staticul firii / cel care din plictiseala se schimba pe sine; / criza de timp, adica, / starea firii care din oboseala / ramane-mbracata in vechea sa haina, / in scutecul nasterii sale". Timpul-memorie este obsesiv, dar poetul nu este interesat de o etapa anume, ci doar de trecerea, repetata la infinit, de la o etapa la alta. Exista o lege matematica, de care poetul se pare ca are cunostinta, care exprima psihologia perceptiei temporale, sugerata de Jean Piaget si sustinuta de alti cercetatori din scoala sa. Ea spune ca printr-un logaritm sau, intr-o viziune mai recenta, printr-o radacina patrata, putem exprima timpul subiectiv (psihologic) in raport cu cel obiectiv (cronologic). in ambele cazuri insa, primul este mai lent decat al doilea. Ramanerea in urma a omului in batalia sa cu natura este una din marile drame ale existentei umane, fapt care provoaca ingrijorarea poetului: "si nici nu exista inteles ci numai/ intelegere" (A inventa o floare) sau, "in lumea supra-simultana / trupul meu si cu trupul meu / se compun cu trupul meu" (Certarea lui Euclid).

Pentru poet perceptia este in primul rand vizuala, iar punctul de optima vizibilitate este de puterea numarabilului sau de puterea continuului, echivalentele simbolurilor matematice de reprezentare a primelor doua categorii de infiniti: $\aleph_0$ si $\aleph_1$. Desi abordarea infinitului este o incercare curajoasa, totusi elanul manifestat de poet ramane iluzoriu, incat e nevoit sa recunoasca dezamagit: "Aleph la puterea Aleph / nu e cu putinta" (Aleph la puterea aleph). Legea lui Weber si Fechner (cei care au pus inca din secolul trecut bazele psihofizicii), sustine ca: "Omul percepe lumea inconjuratoare dupa o lege logaritmica, in sensul ca senzatia este logaritmul excitatiei (stimulului)." Altfel spus, la un sir de excitatii masurabile, aflate in progresie geometrica, senzatiile noastre de raspuns, presupuse si ele masurabile, variaza in progresie aritmetica. Legea are astazi largi aplicatii in biologie si psihologie. Ea ne spune ca omul poate domoli ritmurile naturii prin logaritmare. A stiut sau a intuit Nichita aceasta lege?

Poetul este deosebit de inventiv atunci cand intuieste legitimarea logica a lumilor posibile, desi

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

ideea o stim inca de la Leibniz. Terenul este in acest caz fertil, o astfel de logica permite aproape orice, este indulgenta chiar si cu unele paradoxuri celebre. in poezia "Certarea lui Euclid" poetul sustine: "Nu pot sa cred ca frunza e verde si atat / si-n cealalta lume simultana ea este ahov / si-n cealalta lume simultana este sirip / si-n cealalta lume este ep / in cealalta up / si-n toate celelalte este cum este", iar in poemul "Enghidu" din volumul "Dreptul la timp" sunt prezentate curajos lumi paralele in care se regaseste insusi poetul: "...Mi-am intins privirea si ea a intalnit un copac / si el a fost!...", sau "eu nu voi mai fi, caci un lucru asemenea altuia / nu exista...".

in filozofia poetului intuitia nu este ridicata la rang de valoare a creatiei, adevarul intuitiv fiind deseori ocolit cu buna stiinta. Poetul se indeparteaza foarte mult si de logica, tot in mod constient. Ocolind tautologia aproape in fiecare vers, silogisme apar construite deseori din propozitii vadit false. Probabil din aceste motive poetul a fost acuzat ca a abuzat de ilogisme. Demonstratiile sunt simple, bazate pe rationamente cu premise arbitrare, contradictorii, uneori fortate, alteori inversate. Doar recurenta pare a fi un instrument potrivit cu care poetul reuseste sa incheie cu succes unele demonstratii.

Poetul reabiliteaza adevarul logic abia inspre maturitate, cand utilizeaza si adevaruri matematice bazate pe ratiuni. Alexandru Condeescu sustine ca: "Nichita Stanescu nu atinge decat rar si spre sfarsit treapta sa cea mai inalta - ratiunea - rar recunoaste adevarurile cautate 'orbacaind' printre paradoxurile fiintei care este, ca si realul, o vesnica devenire mistuita de timp".

Cand inventeaza "necuvintele" poetul devine cu adevarat un "rationalist". Notiunii de necuvant nu i s-a stabilit inca un echivalent, dar cel mai probabil s-ar putea crede ca acesta este desemnat prin "inefabil". Nichita a inteles corect ca saracia conceptelor si a cuvintelor in raport cu infinitatea lucrurilor genereaza ambiguitati, polisemie si imprecizie. Ludwig Wittgenstein in "Tractatus Logico-Philosophicus" sustine ca metaforele si expresiile metaforice sunt, prin natura lor, ambiguitati. Neatentia in folosirea cuvintelor si a simbolurilor duce in mod inevitabil la paralogisme. Poezia foloseste limbajul natural, insa intr-o forma aureolata si adaugand cuvantului o serie de proprietati logice care joaca adesea un rol decisiv. Limba are astfel capacitatea de a sugera sensuri diferite printr-un singur termen sau de a transpune, a aliena semnificatiile, iar toate acestea au un efect fericit in poezie.

Credinta lui Nichita era aceea ca, dupa ce au fost rostite, cuvintele mor, dispar in semne abstracte, nu mai sunt vii. De aceea el recurge la definirea unor stari, lucruri sau fenomene, prin utilizarea abundenta a necuvintelor, a cuvintelor neinventate inca, sau a seturilor de cuvinte care inlocuiesc un cuvant care nu s-a mai spus. Prin necuvinte poetul gaseste "elementele primordiale ale poeziei asa cum se nasc ele". in faza de maturitate poetul priveste cuvantul nu ca pe un semn lingvistic ci ca pe un obiect. Necuvantul poate sugera o definitie a ceea ce nu a fost sau nu poate fi definit: "Poezia este ochiul care plange / Ea este umarul care plange / ochiul umarului care plange / Ea este mana care plange / ochiul mainii care plange / Ea este talpa care plange / ochiul calcaiului care plange / O voi, prieteni / poezia nu este lacrima / ea este insusi plansul / plansul unui ochi neinventat / lacrima ochiului / celui care trebuie sa fie frumos, / lacrima celui care trebuia sa fie

fericit." (Poezia). Iata si alte "definitii" logice ale unor lucruri care par a nu suporta definitii: "abur plutind deasupra lucrurilor", "umbra de aur in constiinta, pe care o arunca structura materiei".

Astfel, Nichita ne ofera sansa sa ne apropiem de poezia si gandurile sale, pentru a-l intelege. Metodele propuse sunt tot atatea instrumente noi de cercetare, atat pentru a-l descoperi pe el ca poet si vizionar, cat si pentru a ne descoperi pe noi insine.

Adevarul filozofic in poezia lui Nichita nu este unic, doar exprimarea lui este unica. El nu este infatisat niciodata ca o oglindire fidela a realitatii obiective in gandire, ci mai degraba ca o aproximare limitata a realitatii. Poetul prefera mai multi zei deodata, iar adevarurile sunt mereu supuse unor procese de schimbare si transformare, independent de vointa umana, prezentandu-ni-se sub cele mai diverse forme si in locurile cele mai neasteptate, lovindu-ne dureros prin forta lor efemera. Poetul nu este de acord cu ceea ce afirma candva filozoful Descartes: "nefiind decit un adevar despre un lucru, acel care-l gaseste stie tot ce se poate sti despre el". in legatura cu acest subiect Alexandru Condeescu remarca: "Adevarul pentru Nichita Stanescu este o stare dinamica, acceptand in consecinta o pluralitate de sisteme de referinta" si "gandirea sa multiplica la infinit punctele de vedere, ..., nauceste logica bunului simt familiar si ocrotitor".